

Editorialul – criterii de definire a genului și categorii de analiză

1. Introducere

Editorialul este considerat unul dintre genurile jurnalistice cel mai bine individualizate, ceea ce nu exclude, însă, o anumită imprecizie în discutarea criteriilor care definesc genul. Varietatea punctelor de referință ale clasificărilor genurilor jurnalistice¹, acceptarea unei sinonimii nu într-un totuși justificată între editorial și textul de opinie² sau între caracterul argumentativ și cel interpretativ³, și, în fine, supralicitarea dimensiunii argumentative a editorialului⁴ sunt câteva probleme care împiedică surprinderea esenței acestui gen jurnalist.

Poate fi menționat, totuși, un studiu de amploare care aduce în discuție, din perspectiva analizei discursului, o serie de parametri relevanți pentru stabilirea identității lingvistice a editorialului (Nam-Seong Lee, *Identité langagière du genre. Analyse du discours éditorial*, Paris, L'Harmattan, 2003), iar cercetarea noastră verifică, resistemmatizează și completează aceste criterii, pe baza unui corpus de editoriale apărute în câteva dintre cele mai importante ziare din Franța, Italia, Spania, Portugalia și România (*Le Monde, Libération, L'Humanité, Corriere della Sera, Il Giornale, La Stampa, El País, La Razón, La Vanguardia, Diário de Notícias*,

¹ Vezi, de exemplu, diferența dintre clasificările propuse de Adam (1997, 3-18) sau Charaudeau (1997, 79-101) (în funcție de eveniment, de maniera de raportare la acesta a diferitelor genuri jurnalistice) și clasificarea sugerată de Moirand (2007) (care distinge genurile jurnalistice în funcție de tipul de raportare dialogică la alte discursuri pe aceeași temă).

² Editorialul pare să se deosebească, totuși, de alte texte de opinie, prin constrângeri discursive specifice, determinate în primul rând de poziția enunțiativă privilegiată a editoralistului și de particularitățile pragmatice derivate din aceasta.

³ Dimensiunea argumentativă a editorialului este, în fapt, subordonată celei comentative, interpretative; editorialul se constituie ca un articol care interpretează un eveniment jurnalist, iar această interpretare este, în principiu, și argumentată.

⁴ Opoziția informativ/argumentativ, cu ajutorul căreia se poate face o primă distincție a genurilor jurnalistice (genuri informative/genuri argumentative), duce în mod firesc la supralicitarea dimensiunii argumentative a editorialului, deși anumiți cercetători (vezi, de exemplu, Lorda 1997, 62-64) au subliniat caracterul informativ al genurilor argumentative sau caracterul argumentativ al celor informative. În plus, existența unui punct de vedere subiectiv (care pare să determine apartenența unui gen la o categorie sau alta) nu este exclusă în niciunul dintre cele două tipuri de texte. În aceste condiții, devine mai relevantă distingerea genurilor jurnalistice în funcție de scopul care orientează constituirea textelor: prezentarea, reconstruirea evenimentului, pentru genurile informative/interpretarea acestuia, pentru genurile comentative.

România liberă, Jurnalul Național, Gândul, Cotidianul), cu intenția de a constitui un tablou al categoriilor de analiză care ar putea surprinde individualitatea genului. Alegerea unor texte din mai multe limbi romanice (franceză, italiană, spaniolă, portugheză și română) are ca scop, în primul rând, constituirea unui corpus cât mai variat care să garanteze generalitatea categoriilor de analiză selectate.

2. Definirea editorialului

Conform manualelor de jurnalism, editorialul reprezintă un articol publicistic care angajează editorul ziarului, prin semnătura unui responsabil sau a redacției, susținând o anumită poziție pe o temă de actualitate, într-un stil care amestecă angajamentul pasional și argumentarea clasică (Dubied, Lits 1997, 53 și Herman, Jufer 2001, 92).

Din perspectiva analizei discursului, ținând seama de cele cinci criterii definitorii pentru orice gen (criteriul enunțiativ, pragmatic, semantic, compozițional și stilistic)⁵, editorialul poate fi definit (pe baza recurențelor discursive înregistrate în urma analizei corpusului) după cum urmează:

Din punct de vedere enunțiativ, acest gen publicistic ocupă un loc relativ stabil în structura jurnalului, situarea lui variind, totuși, în funcție de ziar și de epocă. Poziția enunțiativă a editorialistului este recunoscută ca fiind una privilegiată, prestigioasă, care exprimă poziția ziarului, și, de aceea, editorialul exercită o anumită putere simbolică, de a face să se vadă, de a face să se creadă, de a confirma sau de a transforma viziunea despre lume și prin aceasta, de a acționa asupra lumii (Bourdieu 1982, apud Lee 2003, 155). Totodată, însă, discursul autorului nu se încheie asupra propriei viziuni; instanțele enunțiative sunt multiplicare, autorul concepându-și discursul ca pe o dezbateră virtuală, în care se pot regăsi alte opinii pe aceeași temă sau opinia imaginată a destinatarului.

Din punct de vedere pragmatic, scopurile editorialului decurg din poziția enunțiativă privilegiată a editorialistului, acesta având, pe de o parte, rolul de a orienta percepția publicului în legătură cu evenimentele aduse în discuție și, pe de altă parte, de a semnaliza actorilor sociali și politici diferite probleme legate de eveniment și variante de rezolvare a acestora. Scopul demersului cognitiv-discursiv al articolului îl reprezintă, deci, evaluarea critică a unei situații actuale care pune o problemă, cu intenția de a influența percepția publică asupra acesteia și de a preciza direcțiile de acțiune care ar putea rezolva problema semnalată, orientând acțiunea actorilor sociali și politici.

Din punct de vedere semantic, editorialul abordează teme de actualitate, considerate semnificative, din sfera politică, socială, economică etc., niciun domeniu nefiind

⁵ Vezi delimitarea acestor criterii, în Maingueneau (1996), și aplicarea lor la genurile publicistice, în Adam (1997, 3-18).

exclus din principiu, în măsura în care poate furniza teme relevante pentru societate. În ceea ce privește reprezentarea discursivă a realității comentate, aceasta se realizează sub forma unei schematizări⁶ emice⁷ (care nu doar situează elementele în timp și spațiu, ci le și interpretează, atribuindu-le funcții – Grize 1996, 51), cu scopul așezării evenimentului într-un context interpretativ în măsură să pună în evidență aspecte discutabile ale obiectului discursului.

Din punct de vedere compozițional, editorialul este un articol relativ scurt, care poate conține toate tipurile de secvențe de text (narativ, descriptiv, dialogal, argumentativ, explicativ), subordonate, însă, intenției primordial interpretative a editorialului, astfel încât secvențele de diferite tipuri tind să se organizeze după modelul celei argumentative. De asemenea, se poate spune că editorialul pare să se structureze după o schemă compozițională recurentă, determinată mai ales de caracteristicile enunțiative și pragmatice ale acestui gen publicistic. Cu alte cuvinte, scopul demersului cognitiv-discursiv (evaluarea critică a unei situații actuale care pune o problemă), poziția enunțiativă a editorialistului (investit cu autoritatea de a influența percepția publică asupra evenimentelor și de a preciza direcțiile de acțiune care ar putea rezolva problemele semnalate), precum și multiplicarea punctelor de vedere asupra temei abordate generează o schemă compozițională care poate fi considerată prototipică pentru editorial:

reconfigurarea evenimentului pentru a pune în evidență o problemă și orientarea percepției asupra acestuia (schematizarea și evaluarea evenimentului) → argumentarea problemei → discutarea variantelor de rezolvare a problemei → soluția propusă și îndemnul la acțiune

În sfârșit, din punct de vedere stilistic, editorialul se caracterizează printr-o utilizare expresivă a limbajului, acceptând în principiu orice variație stilistică, în măsura în care poate fi utilă argumentării. Pe de o parte, date fiind dimensiunea redusă a articolelor și poziția prestigioasă a editorialistului, sunt preferate variante stilistice care pun în evidență adecvarea și claritatea argumentării, iar pe de altă parte, datorită multiplicării punctelor de vedere asupra obiectului discursului și orientării către destinatar (publicul și actorii sociali sau politici), pot fi deseori întâlnite forme retorice dialogate de expunere a ideii.

Editorialul poate fi definit, deci, ca un articol de dimensiuni reduse, care exprimă poziția ziarului pe diferite teme de actualitate, considerate semnificative, orientând

⁶ «Parler, écrire est une activité créatrice qui donne naissance à une schématisation» (Grize 1997, 35). «Une schématisation a pour rôle de faire voir quelque chose à quelqu'un, plus précisément, c'est une représentation discursive orientée vers un destinataire de ce que son auteur conçoit ou imagine d'une certaine réalité» (Grize 1996, 50).

⁷ «Une schématisation descriptive n'est cependant pas de la nature d'une photographie et cela pour deux raisons. D'une part, si, pour me servir de la terminologie de Pike, une description peut se faire d'un point de vue étique, c'est-à-dire en se contentant de situer les choses dans l'espace-temps, elle peut aussi se faire d'un point de vue émique, c'est-à-dire en interprétant les éléments et en leur attribuant une fonction» (Grize 1996, 51).

percepția publicului asupra acestora – prin reconfigurarea și evaluarea evenimentelor, astfel încât să pună în evidență existența unor probleme – și propunând actorilor sociali și politici acțiuni pentru soluționarea acestora, de obicei prin multiplicarea punctelor de vedere asupra obiectului discursului și într-un stil expresiv care să favorizeze adecvarea și claritatea argumentării.

3. Categoriile de analiză pentru editorial

Pornind de la această definiție, categoriile de analiză cele mai semnificative pentru surprinderea individualității genului sunt cele care pot detalia manierele concrete de realizare a schemei prototipice, respectiv cele cu ajutorul cărora se pot analiza: schematizarea și evaluarea obiectului discursului, organizarea polifonică a textului și nivelurile de dialogism, precum și relația autor-destinatar și orientarea pragmatică a discursului.

3.1. Schematizarea și evaluarea obiectului discursului

Editorialul presupune, în primul rând, o restructurare discursivă a evenimentelor alese de autor ca temă a articolului, dat fiind că acestea sunt deja configurate și verbalizate în articolele de presă informative, în care au fost pentru prima oară prezentate.

Editorialistul schematizează și evaluează faptele selectate, încercând să pună în evidență aspecte discutabile ale acestora, și, de aceea, schematizarea obiectului discursului reține doar anumite particularități ale acestuia, în funcție de intenția autorului de a identifica o problemă. Astfel, faptele aduse în discuție sunt, în mod constant, configurate discursiv prin asociere cu alte evenimente, cu legi generale, cu domenii diferite care pot evidenția un aspect problematic al obiectului discursului:

On peut comprendre que l'armée participe à la cure d'austérité imposée à l'Etat Défilé militaire sur les Champs-Élysées à Paris pour ramener le déficit budgétaire sous la barre des 3 % du produit intérieur brut (PIB). Encore que les militaires aient déjà subi un régime impitoyable – et abusif – du temps du président Nicolas Sarkozy. Mais, cette fois, la logique financière l'emporte sur toute autre considération : appliquées telles quelles, les propositions de coupes qui sont sur la table reviendraient à amputer terriblement l'outil militaire. (Le Monde, 26.03.2013)

În exemplul de mai sus, pentru a sublinia posibilele efecte negative (*reviendraient à amputer terriblement l'outil militaire*) ale evenimentului analizat (*les propositions de coupes qui sont sur la table*), sunt invocate diferite fapte (marcate în text cu italice) între care se poate stabili o relație după modelul raționamentului inductiv (elemente ale aceleiași serii, subordonate unei categorii mai generale).

Din acest punct de vedere, pot fi analizate procedurile de schematizare și evaluare a obiectului discursului (de regulă un eveniment relatat de presă), proceduri care

presupun includerea acestuia într-o categorie mai generală, de obicei prin asocierea

cu alte evenimente:

- după modelul raționamentului inductiv, prin coordonarea evenimentului cu altele din aceeași categorie, toate fiind subordonate unei idei mai generale (vezi și Lee 2003, 108-109);
- după formula raționamentului deductiv, prin subordonarea evenimentului discutat unei legi mai generale;
- după modelul raționamentului prin analogie, prin asocierea cu diverse situații asemănătoare, care ar putea ajuta la schematizarea obiectului discursului;
- prin stabilirea relației cauză-efect între evenimente.

3.2. Organizarea polifonică și nivelurile de dialogism

Pe de altă parte, caracteristicile enunțiative ale editorialului determină o organizare polifonică specială a discursului, iar aceasta ar putea fi reprezentată ca având trei niveluri:

3.2.1. Relații dialogice în planul obiectului discursului (al faptelor discutate), prin care sunt redată vocile din dialogul sau declarația care constituie parte a evenimentului:

Dès le 14 septembre 2012, quatre mois après son entrée en fonctions, *Manuel Valls dénonce les «fautes» dans l'affaire Merah*. Puis, lors du démantèlement de plusieurs cellules d'islamistes radicaux, en octobre, *il évoque la «menace intérieure» que représentent ces jeunes Français, convertis ou réislamisés, qui embrassent les idéaux djihadistes*. (*Le Monde*, 30.05.2013)

Et le voilà qui réagit comme son prédécesseur après les meurtres commis par Mohamed Merah à Toulouse. Il défend la réussite des services d'enquête, il balaie les critiques: *«Évitons les polémiques inutiles !»*, lance-t-il dans un entretien à *Libération*. (*Le Monde*, 30.05.2013)

La acest nivel, vocile aduse în text, în stil direct, indirect sau indirect liber, nu intră, în principiu, în dialog cu vocea editorialistului decât în situații speciale, cum este cea de mai jos:

Le 16 mai, le ministre a considéré qu'il ne s'agissait pas d'un «enjeu principal»; le 28, il a manifesté son «intérêt pour cette proposition». Enfin, il a dit qu'il «faudrait rapidement trancher». *En effet, il y a urgence*. (*Le Monde*, 30.05.2013)

3.2.2. Relații dialogice în planul reconfigurării obiectului discursului, datorate faptului că editorialul presupune o preluare și o restructurare a evenimentelor care au fost deja reprezentate discursiv în articole informative:

Comme l'a révélé *Le Monde*, mercredi 29 mai, une note sur le suspect de l'attaque du soldat Cédric Cordiez a été rédigée le 20 février, puis elle s'est perdue quelque part dans l'architecture complexe des services de renseignement français. (*Le Monde*, 30.05.2013)

La acest nivel, editorialul stabilește raporturi intertextuale cu articolele informative, unde se configurează discursiv evenimentul într-o primă formă, în măsura în care editorialistul se folosește de elemente ale știrilor sau reportajelor pentru a prezenta

faptele. În sprijinul acestei idei, Lee (2003, 87-90) amintește că se pot recunoaște două etape în reprezentarea întâmplărilor propriu-zise în discursul jurnalistic: în prima fază, acestea sunt transformate în eveniment verbalizat în articolul de informație, iar în cea de-a doua, evenimentul verbalizat se reconfigurează ca eveniment interpretat în editorial. Preluând distincția lui Grize (1996, 51), se poate spune că, la acest nivel, se stabilesc, de fapt, relații interdiscursive între schematizarea „etică” a evenimentului, din articolul informativ (cea care situează elementele în timp și spațiu), și schematizarea „emică” a acestuia (cea care interpretează și atribuie funcții), realizată în editorial⁸.

În exemplul de mai sus, raportul dialogic este marcat prin precizarea sursei (*Comme l'a révélé Le Monde, mercredi 29 mai*), dar, în cele mai multe situații, relațiile discursive nu sunt explicite. De obicei, enunțurile articolelor informative sunt calchiate, rezumate, reconstruite, putând fi recunoscute doar printr-o privire comparativă, deși prezența nominalizării (Lee 2003, 90-99) oferă, deseori, indicii sigure în acest sens:

L'agression d'un militaire à la Défense, le 25 mai, confronte le ministre à la persistance de la question islamiste et des problèmes qu'elle pose aux services de renseignement dont il a la responsabilité. (Le Monde, 30.05.2013)

După cum constată și Lee (2003, 90-99), se poate observa că enunțul din articolul informativ, constituit din temă și remă, devine, prin nominalizare, temă în enunțul din editorial, semnalând, astfel, relațiile interdiscursive cu articolul-sursă.

3.2.3. Relații dialogice în planul interpretării obiectului discursului, datorate faptului că editorialistul multiplică, de obicei, perspectiva asupra acestuia, inserând în textul său puncte de vedere diferite cu privire la tema în discuție sau recurgând la maniere de prezentare dialogată a ideii:

È vero che, rispetto a un anno fa, almeno due fattori sono cambiati in meglio: non appare immediato il rischio di un'implosione dell'euro; grazie alla Bce è stata superata la crisi di liquidità che rischiava di strangolare il sistema bancario. Ma il bilancio positivo si ferma qui. (Corriere della Sera, 1.06.2013)

Esce in ogni caso smentita da questa consultazione la tesi che solo l'opposizione paghi, purtroppo molto di moda negli ultimi anni. (Corriere della Sera, 29.05.2013)

Ma ci possiamo permettere i deficit temporanei che si manifestassero nel periodo intercorso tra i tagli di imposte (subito) ed i tagli di spesa (un po' ritardati)? La risposta è sì, a patto che le riduzioni delle spese siano credibili. (*Corriere della Sera*, 4.05.2013)

La acest nivel, relațiile dialogice sunt generate de caracterul polifonic al interpretării specifice editorialului (mai ales în situația în care se argumentează problema semnalată sau se detaliază variantele de rezolvare a problemei) și – atunci când nu reprezintă o modalitate retorică de prezentare a argumentării (așa cum se vede în ultimul exemplu) – exprimă confruntarea ideilor autorului cu alte opinii, după

⁸ Pentru această distincție, vezi, mai sus, nota 7.

formula acordului ori dezacordului (ca în primele două cazuri).

3.2.4. Din acest punct de vedere, pot fi analizate particularitățile care pun în evidență organizarea polifonică a discursului și raporturile dialogice manifestate în editorial:

- (1) în planul obiectului discursului – formele de redare a declarațiilor sau dialogului care constituie parte a evenimentului analizat;
- (2) în planul reconfigurării obiectului discursului – raporturile dialogice, interdiscursive dintre editorial și textul informativ (care structurează discursiv evenimentul), în special manierele de preluare și modificare a articolului informativ:
 - (a) enunțul calc (preluarea efectivă a unui enunț din textul informativ) (Lee 2003, 102);
 - (b) enunțul rezumat (rezumarea articolului informativ, ca primă formă de categorizare și evaluare a evenimentului analizat) (Lee 2003, 103);
 - (c) enunțul din articolul informativ constituit din temă și remă, devine, prin nominalizare, temă în enunțul din evenimentul comentat (Lee 2003, 90-99);
 - (d) enunțul din articolul informativ este reconstruit:
 - (i) prin concretizarea / abstractizarea descrierii evenimentului;
 - (ii) prin modificarea părților discursului sau a structurii frazei (Lee 2003, 101-102);
- (3) în planul interpretării obiectului discursului – raporturile dialogice cu alte opinii, formulate sau posibile:
 - (a) invocarea unor opinii cu care editorialistul este în acord;
 - (b) interpretarea polemică a evenimentului (vezi și Lee 2003, 111-114):
 - (i) negarea interpretării dominante / devalorizarea interpretării opuse / delimitarea de o altă evaluare;
 - (ii) propunerea unei noi interpretări / revelarea justei interpretări;
 - (c) interpretările deschise:
 - (i) editorialul abordează o situație care pune o problemă considerată fără soluție sau problema nu poate fi bine circumscrisă;
 - (ii) editorialistul pretinde că propune o interpretare deschisă doar ca manieră de modalizare a propriei interpretări.

3.3. Relația autor-destinatar și orientarea pragmatică a discursului

3.3.1. Desubiectivizarea discursului

Editorialul, spre deosebire de alte texte de opinie, se caracterizează printr-o anumită desubiectivizare a discursului, putându-se defini, din acest punct de vedere, ca fiind expresia «subiectivității subordonate unei forme de generalizare» (Herman, Jufer, 2001, 97). Poziția enunțiativă a editorialistului, învestit cu rolul de a exprima opinia ziarului, conduce, într-un anumit sens, la mascarea subiectivității autorului, acesta formulându-și propria opinie, dar în numele ziarului și inducând ideea că, în calitate de enunțiator legitim recunoscut, susține o poziție larg reprezentativă.

Astfel se explică absența persoanei I singular și a II-a singular și plural, substituite de forme de persoana I plural, dar și de formule specifice de atribuire a enunțului (multe dintre acestea putând fi asumate de către supradestinatar – conform lui

Moirand 1988, 458, reprezentantul ideal al categoriei căreia îi aparține locutorul). Substituția este legitimată de faptul că editorialistul vorbește, într-adevăr, în numele unui grup, dar și de necesitatea de a asuma mai multă autoritate, mai ales prin formulele care pot fi atribuite supradestinatului, cu trimitere la bunul simț, la înțelepciune, la proverbe și zicători sau la opinia diferitelor grupuri sociale și naționale etc.

I «governativi», però, devono stare attenti a non farsi illudere dallo scampato pericolo. Il gigante dell'*opinione pubblica* non si è affatto placato. È in attesa. Della politica gliene importa fino a un certo punto. *Vuole un governo, e vuole che faccia qualcosa*. A Letta e ad Alfano ha dato tempo, non consenso. *Non ha voluto che tirassero le cuoia prematuramente, ma non permetterà che tirino a campare*. (*Corriere della Sera*, 29.05.2013)

În același sens, interogația retorică trebuie privită tot ca o manieră specifică de a desubiectiviza opinia, dat fiind că, printr-un astfel de procedeu, autorul își invită cititorii să participe la enunțare, solicitându-le confirmarea punctului său de vedere și împărțind responsabilitatea aserțiunii cu aceștia. De altfel, chiar și formularea unei întrebări care își așteaptă răspuns are, în ultimă instanță, aceleași efecte, câtă vreme simulează deliberarea împreună cu cititorii și induce ideea unui punct de vedere comun:

Une question s'impose : si des journalistes ont réussi à enquêter sur place, comment expliquer que des dirigeants occidentaux, censés pouvoir recouper les données de leurs services de renseignements, n'aient formulé à ce jour aucune conclusion claire sur l'emploi d'armes toxiques en Syrie ? (*Le Monde*, 27.05.2013)

3.3.2. *Destinatarul indirect*

Din punct de vedere pragmatic, rolul asumat de editorialist este, pe de o parte, acela de a orienta percepția publicului în legătură cu faptele aduse în discuție și, pe de altă parte, acela de a semnală actorilor sociali și politici diferite probleme legate de evenimentul interpretat, precum și variante de rezolvare a acestora. De aici decurge o dublă adresabilitate a discursului – către publicul larg și, într-o manieră indirectă, către actorii evenimentului analizat. Să se compare, în acest sens, următoarele exemple:

Será un error minusvalorar la importancia del cambio de perspectiva económica que se está produciendo en las instituciones europeas, en especial en la Comisión, sobre el ritmo e intensidad de los ajustes presupuestarios exigidos para estabilizar las finanzas públicas en los países del sur. (*El País*, 11.05.2013)

L'enquête du *Monde* montre qu'il est urgent *que les responsables occidentaux énoncent clairement ce qu'ils savent* du chimique en Syrie. *Qu'ils cessent de tergiverser* sur la «ligne rouge». *Ils doivent sortir de l'ambiguïté*. Avant qu'il ne soit trop tard. (*Le Monde*, 27.05.2013)

În primul caz, enunțul are în vedere perspectiva asupra evenimentelor și se adresează, în mod firesc, tuturor celor care citează editorialul. În cel de-al doilea exemplu, însă, deși, enunțul pare adresat tot cititorilor, priviți în ansamblu, acesta vizează în mod indirect (utilizând persoana a III-a plural) un anumit destinatar, căruia îi sunt prescrise o serie de acțiuni pentru rezolvarea problemei semnalate, iar această relație

indirectă între autor și actorii evenimentelor analizate poate fi considerată definitorie pentru editorial, dat fiind că ea exprimă modalitatea de realizare a intenției pragmatice fundamentale a discursului de acest tip.

3.3.3. Categoriile de analiză

Astfel, pentru a surprinde specificul relației autor-destinatar și orientarea pragmatică a discursului, pot fi analizate, pe de o parte, manierele de desubiectivizare a discursului (cui i se atribuie, de fapt, opinia și, mai ales, îndemnul la acțiune), derivate din poziția enunțiativă specială a editoralistului, și, pe de altă parte, formele de orientare a acțiunii destinatarului indirect (cum este formulat îndemnul la acțiune), definitorii pentru genul publicistic în discuție.

Pentru manierele de desubiectivizare a discursului și de atribuire a enunțului (vezi și Lee 2003, 142-170) sunt semnificative:

- (1) formulele specifice de atribuire a enunțului:
 - (a) subiect personal de persoana I plural;
 - (b) subiect impersonal / universal;
 - (c) enunțuri care pot fi atribuite supradestinatului (cu trimitere la bunul simț, înțelepciune, proverbe și zicători sau la opinia diferitelor grupuri sociale și naționale etc.); enunțul este prezentat ca provenind de la o autoritate pentru care editoralistul se face purtător de cuvânt:
 - (i) calchiera unor proverbe și zicători;
 - (ii) enunțuri atribuite unor colective identificate (grupuri sociale importante, poporul, cetățenii, opinia publică);
 - (iii) enunțuri atribuite opiniei publice exprimate în sondaje;
- (2) interogația retorică ca manieră de a desubiectiviza opinia, prin invitarea cititorilor de a participa la enunțare, confirmând punctul de vedere al autorului.

Pentru formele de orientare a acțiunii destinatarului indirect, pot fi analizate (vezi și Lee 2003, 142-170):

- (1) maniera de solicitare a acțiunii:
 - (a) injoncțiunea (imperativ, modalitate deontică, prescripție);
 - (b) cererea;
 - (c) sugestia, realizată prin:
 - (i) simpla prezentare a problemei care ar trebui să fie rezolvată;
 - (ii) formularea motivelor pentru care trebuie acționat într-un anumit sens;
 - (iii) indicarea acțiunii dezirabile;
- (2) precizarea consecințelor acțiunii / nonacțiunii (avertismentul): avantaje, efecte negative;
- (3) precizarea timpului adecvat pentru acțiune, ca indice al urgenței (acum), al iminenței (în viitorul apropiat) sau al necesității care nu depinde de timp (oricând).

4. Concluzii

Din cercetarea noastră reies câteva observații care completează concluziile stabilite de Lee (2003), cu referire la identitatea editorialului și la categoriile de analiză specifice:

În primul rând, importanța legăturii dintre condițiile enunțării și manierele de realizare a discursului, proprii editorialului, pentru identificarea unei scheme compoziționale recurente, definitive pentru acest tip de discurs [*reconfigurarea evenimentului pentru a pune în evidență o problemă și orientarea percepției asupra acestuia (schematizarea și evaluarea evenimentului) – argumentarea problemei – discutarea variantelor de rezolvare a problemei – soluția propusă și îndemnul la acțiune*], schemă determinată de situația de enunțare, statutul enunțativ al editorialistului și scopul demersului cognitiv-discursiv.

De asemenea, noțiunea de *schematizare a obiectului discursului* (Grize 1996, 50-51) se dovedește relevantă pentru înțelegerea manierei particulare de prezentare a evenimentului, în comparație cu articolele informative, editorialului fiindu-i specifică schematizarea *emică* a obiectului discursului, cea care nu doar situează în timp și spațiu elementele descrierii acestuia, ci le și conferă diferite funcții.

În ceea ce privește *raporturile dialogice* manifestate în discurs, este util să se distingă între raporturile dialogice din *planul obiectului discursului* (cele care redau replici ale actorilor evenimentului), relațiile dialogice din *planul configurării obiectului discursului* (raporturile interdiscursive ale editorialului cu articolele informative care oferă prima configurare a evenimentului) și relațiile dialogice din *planul interpretării obiectului discursului* (raporturi argumentative prin care autorul se asociază sau se disociază cu sau față de alte opinii pe aceeași temă).

În fine, stabilirea celor două intenții principale ale editorialului (de a influența percepția publică asupra evenimentului analizat și de a preciza direcțiile de acțiune care ar putea rezolva problema semnalată, orientând acțiunea actorilor sociali și politici) se dovedește importantă pentru a distinge între *destinatarul direct* (publicul, căruia îi este sugerată o manieră de înțelegere a evenimentului) și *destinatarul indirect* (actorii social-politici, cărora le sunt indicate variante de acțiune).

Referințe bibliografice

- Adam, Jean-Michel, 1997. «Unités rédactionnelles et genres discursifs: cadre général pour une approche de la presse écrite», *Pratiques*, 94, 3-18.
- Bourdieu, Pierre, 1982. *Ce que parler veut dire*, Paris, Fayard.
- Charaudeau, Patrick, 1997. «Les conditions d'une typologie des genres télévisuels d'information», *Réseaux*, 81, 79-101.
- Dubied, Annik, Marc Lits, 1997. «L'éditorial : genre journalistique ou position discursive ?», *Pratiques*, 94, 49-61.
- Grize, Jean-Blaise, 1996. *Logique naturelle et communications*, Paris, PUF.
- Grize, Jean-Blaise, 1997. *Logique et langage*, Paris, Ophrys.
- Herman, Thierry, Nicole Jufer, 2001. «L'éditorial, «vitrine idéologique du journal» ?», *Semen*, 13, 91-103.
- Lee, Nam-Seong, 2003. *Identité langagière du genre. Analyse du discours éditorial*, Paris, L'Harmattan.
- Maingueneau, Dominique, 1996. *Les termes clés de l'analyse du discours*, Paris, Seuil.
- Moirand, Sophie, 1988. *Une histoire de discours...* Paris, Hachette.
- Moirand, Sophie, 2007. *Les discours de la presse quotidienne. Observer, analyser, comprendre*, Paris, PUF (Linguistique nouvelle).
- Ubalina Lorda, Clara, 1997. «La relation de déclarations politiques : hétérogénéité et mise en scène de la parole», *Pratiques*, 94, 62-74.

Surse

- Corriere della Sera*. <www.corriere.it>.
- El País*. <elpais.com>.
- Le Monde*. <www.lemonde.fr>.

